

Kandidatuppsats VT 2010-05-27
Statsvetenskap C
Maria Thunberg
861029-1505
Södertörns högskola

Institutionen för samhällsvetenskaper | statsvetenskap VT 2010 | Södertörns högskola

Europeisering och Programmatisk Förändring

”Europafrågan” i Polska Partiers Politiska Program Under 2000-talet

Av: Maria Thunberg

Handledare: Karl Magnus Johansson

Kandidatuppsats | Europaprogrammet

Innehåll

Abstract

1. Inledning	1
1.1 Problemställning.....	1
1.2 Syfte.....	3
1.3 Frågeställningar.....	3
1.4 Avgränsningar.....	3
2. Teorier och begrepp	5
2.1 Sociologisk institutionalism.....	5
2.2 Europeisering	7
2.3 Tidigare forskning	8
3. Metod	9
3.1 Studieobjekt	9
3.2 Urvalsmetod.....	10
3.3 Material.....	11
3.4 Analysmetod	12
3.5 Alternativa metoder	12
3.6 Validitet och reliabilitet.....	13
4. Belysning av ”Europafrågan” -	14
4.1 Prawo i Sprawiedliwość (PiS) 2001-2009	17
4.2 Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD) 2001-2009	18
4.3 PiS – nationalstatens suveränitet.....	21
4.4 SLD – frihet, jämlikhet, broderskap.....	22
4.5 Konvergens eller divergens?.....	23
5. EU – ett incitament till konvergens?	25
5.1 När och varför förändrades partiernas inställning till EU?	25
5.2 Metodkritik	26
5.3 Förslag på vidare forskning	27

Källor

Kandidatuppsats VT 2010-05-27
Statsvetenskap C
Maria Thunberg
861029-1505
Södertörns högskola

Litteratur

Abstract

This study deals with the phenomenon of European integration and its impact on national party programs in Poland, a current member state of the European Union. The author will argue that the question of European integration has left a mark on the political party programs of two mainstream domestic parties on opposite sides of the ideological dimension, in the form of a certain degree of convergence regarding the “European issue”. Relating the result of the analysis to the theoretical structure of Europeanization and sociological institutional change, the essay will attempt to show a possible link between them. Although this trend does not seem to indicate any dramatic effects of the membership per se in the programs (the national arena seems, in most cases, be of more value for party activities) there is an indirect effect in the form of the presence of Europarties and a pronounced incentive for social and economic adaptation.

Nyckelord: European issue, Europeanization, Party programs, Poland

Kandidatuppsats VT 2010-05-27
Statsvetenskap C
Maria Thunberg
861029-1505
Södertörns högskola

1. Inledning

Författaren har, i denna uppsats, velat belysa en möjlig effekt av Europeiska unionens existens som politisk kraft i Europa, samt dess djupgående ”penetrering” i medlemsländernas respektive politiska system. Fenomenet som här kommer att hänvisas till som *europisering* utgör den oberoende variabeln vars inverkan på den beroende variabeln – europafrågan i nationella partiprogram - skall redogöras för i en analys av de senare. Begreppet europisering ges en närmare förklaring i teoriavsnittet samt hur detta kopplas till undersökningen, vilket är en förutsättning för läsarens förståelse av argumentationen. Som främsta teoretiska modell för studien har jag valt den sociologiska grenen i den ”nya institutionalismen”, vars fokus på institutioner och institutionella förändringar i ett socialt och kulturellt sammanhang tjänar ansatsen väl. Vidare följer en kortare överblick över de mest centrala begreppen och koncepten i teorin samt hur de kommer att tillämpas i analysen, varefter det metodologiska upplägget kommer att redogöras för. Detta inbegriper såväl val av studieobjekt och analysverktyg som materialinsamling och materialbearbetning. Analysen utförs sedan med hjälp av dessa verktyg, vilkas användning tydligt bör framgå i kapitel 4 och i slutsatserna. Författaren tydliggör även vissa detaljer gällande partierna och den politiska kontexten i landet under tidsperioden i form av fotnoter, där detta ansetts vara av nödvändighet för läsarens vidare förståelse av situationen.

1.1 Problemställning

I fallet med de ”nya” medlemsstaterna i Central- och Östeuropa har hastiga förändringar, i den politiska (samt ekonomiska) sfären, frambringat en intressant grund för studier av dessa. Teorier om partiutveckling/förändring över tid i ”nya” demokratier för att kunna isolera europiseringseffekten från andra möjliga faktorer, är alltså en fördel. I den tillgängliga litteraturen har jag uppfattat en olikhet mellan ”gamla” medlemsstater och ”nya” gällande nationell partipolitik, partisammansättning och exponering för europeisk integration i tid och rum. Studier om, och teorier utvecklade för, västeuropeiska partier i detta sammanhang har således ingen direkt relevans för de central- och östeuropeiska medlemsstaterna i nuläget. Därför krävs fler studier av dessa staters partipolitik och om dessas utveckling under EU's

vakande öga. Problematiken här i fråga om möjligheten att skilja på eventuella europeiseringseffekter och globalisering har ytterligare en dimension, då partierna i de ”nya” medlemsstaterna ”från början” har påverkats av det presumtiva medlemskapet (Enyedi 2005:2; Ladrech 2009:10) och är, så att säga, till viss del ett resultat av de högt ställda förväntningar EU (och äldre medlemsländer) ställt på en ”västlig” demokratiseringsprocess (Grzymala-Busse & Innes 2003:64). Europeisering är således i stort sett en gradfråga med generellt indirekta effekter på nationella partier. För att lösa detta krävs tillräckligt skarpa metodologiska verktyg och vidareutveckling av nuvarande teorier och metoder på området. Ett tecken på framfarten av denna process kan sägas vara en urholkning av partikonkurrensen, genom att nationella center-vänster- och center-högerpartier rör sig närmare varandra mot mitten i fråga om EU, samt de av EU påverkade policy-områdena i dessa stater. I relation till de post-kommunistiska staterna skulle detta i många fall innebära en mer moderat partipolitik genom att de mer ”extrema” inslagen undertrycks när dessa partier stabiliseras (Enyedi & Lewis 2006:233). Ett annat att partierna genomför förändringar i sina partiprogram eller valmanifest, vilket skulle kunna visa på en konvergenstendens dem emellan (Ladrech 2009:8-9). Som ett relativt nykommet bidrag till EU-forskningen är europeisering, till dags dato, ett forskningsfält med begränsningar gällande bland annat, insamlad data, teoretisk förankring och precisa metodologiska verktyg. Tidigare undersökningar har i mångt och mycket fokuserat på teoribildning och empirisk orientering i ämnet, samt valt forskningsobjekt från främst Västeuropa, det vill säga, de nuvarande medlemsstater med en längre tids exponering av EU som inverkan i den politiska sfären. Det råder dessutom skiftande meningar om hur europeisering kan och bör undersökas, i vilken grad europeisering inverkar på den nationella politiken (och vice versa), samt hur påtagligt detta fenomen är i förhållande till den politiska globaliseringens verkningar. Europeisering är i denna studie tänkt som en ”extern kraft” vars inverkan på den nationella politiken bidrar till en konvergens bland medlemsländerna, vilket kan tänkas kunna spåras, i högre eller lägre grad i dessa staters inre politiska diskurs. De post-kommunistiska medlemsländernas partisystem bör därmed utvecklas mot en mer västeuropeisk modell allt eftersom dessa konsolideras och stabiliseras,

vilket väcker tanken på huruvida EU som organisation stimulerar en rörelse mot ett alltmer ”europeiskt” Europa.

1.2 Syfte

Syftet med undersökningen är initialt sett, att söka kartlägga en viss effekt av EUs politik i förhållande till det polska partipolitiska systemet, det vill säga, vilka spår den europeiska integrationsprocessen kan tänkas ha satt i ett antal nationella partiers politiska program. Målet är att eventuellt kunna fylla en del kunskapsluckor medelst den följande empiriska analysen och därmed bidra till det fortsatta utformandet av en teoretisk grund för hur europeisering kan ta sig uttryck i de ”nya, postkommunistiska” medlemsländerna, med utgångspunkt i tidigare forskning i ämnet.

1.3 Frågeställning

I studien har jag valt att utforma forskningsfrågorna enligt tesen att Europeiska unionen har gett, och fortsätter att ge upphov till förändringar på en rad områden i de nationella stater som valt att ingå i dess gemenskap. Detta är något av en drivkraft i arbetet och det essentiella elementet i uppsatsen är att redogöra för europeiseringsprocessen i Polen under givna förutsättningar. Den för uppgiften valda forskningsfrågan lyder således: *I vilken grad kan europeiseringsprocessen ha resulterat i konvergens¹ gällande europafrågan i polska partiers politiska program?*

1.4 Avgränsningar

I mån av tid och resurser har jag avgränsat större delen av min undersökning till ett enda land (Polen) och endast berett plats för de största nationella politiska partierna som ideologiskt befinner sig på två skilda sidor enligt de politiska dimensioner som kommer att avhandlas i metodkapitlet. De partier som ingår i studien har en relativt kort historia som just politiska partier, vilket har inneburit att det primärmaterial som finns att tillgå på dessas hemsidor inte

¹ Med konvergens menas i detta fall ett liknande förhållningssätt till EU i partiernas politiska program, exempelvis gällande djupare integration eller anpassning till rådande normer, lagar och regleringar i unionen.

har kunnat spåras längre tillbaka än 2003 i vissa fall, vilket givetvis bör tas i beaktande. Dock kan en jämförelse dem emellan ändå rättfärdigas. Tidslinjen som stakats ut är tänkt att redogöra för den politiska utvecklingen inom sagda partier med start vid tiden för Polens förhandlingar inför EU-inträdet 2004 fram till idag. Relativt liten uppmärksamhet har därför tillägnats tiden före 2000, dels som en preciserande åtgärd, dels av hänsyn till de politiska partiernas ovan nämnda historiska situation. Tillgången på material har även begränsats till endast ett program/manifest per år, vilket dock varit tillräckligt för att redogöra för partiets hållning i EU-frågan och har således inte varit ett direkt bekymmer för den empiriska analysen.

2. Teori & begrepp

Nedan presenteras ett antal teoretiska utgångspunkter för denna studie, samt flera nyckelbegrepp (vilka har en avgörande inverkan på studiens utformning och eventuella resultat) i syfte att klargöra var den analytiska processen tar avstamp. Den främsta inspirationskällan vad gäller den teoretiska basen för undersökningen, är den *sociologiska institutionalismen* som kommer att redogöras för nedan. Ny institutionalism i alla dess former har snabbt utvecklats till något av ett fundament på vilket modern europeiseringsforskning bedrivs, då dess kärna består i antagandet att institutioner spelar en avgörande roll för denna process och dess inverknings. Vidare kommer *europisering* som koncept att förklaras närmare, samt hur det används som centralt begrepp i studien.

2.1 Sociologisk institutionalism

Det första som bör tydliggöras i fråga om institutionalism är den generella betydelsen av ”institution” och vad detta innebär i en statsvetenskaplig studie med institutionalistiska inslag. Enligt den ”nya” institutionalismen (som alltså har att förhålla sig till en äldre sådan) framställs institutioner som relativt autonoma och dynamiska maktcentra som mycket väl kan forma sin omgivning i lika hög grad som omgivningens aktörer kan påverka dem, till skillnad från mer eller mindre neutrala enheter som kontinuerligt fylls på med innehåll utifrån i linje med en äldre syn på institutioner (Lecours 2005:6; March & Olsen 1984:735). Ett centralt problem inom institutionsinriktad teoribildning över lag, berör *institutionella förändringar*² - hur och varför dessa uppkommer - vilket således även är kärnan i denna studie. Vanligtvis består den nya institutionalismen av tre inriktningar: *rational choice-institutionalism*, *historisk institutionalism* och *sociologisk institutionalism*. Denna uppsats kommer emellertid främst att baseras på den sociologiska institutionalismen i vilken forandet av aktörers intressen i relation med andra aktörer utgör en viktig del av den teoretiska kärnan (Rosamond 2010:112). Sociologisk institutionalism antar ofta en relativt bred definition av ”institution”, vilket kan

² Förändringar i organisationers formella/informella struktur, funktionssätt, medel eller mål (Powell & DiMaggio 2002:226).

gälla symbolsystem, undermedvetna tankesystem samt normativa mallar som formande mänskligt beteende, snarare än formella regler, procedurer eller normer. Inom den sociologiska institutionalismen nämns *isomorfism* för att beskriva en process i vilken samexisterande och samverkande institutioner inom en specifik domän tenderar att likna varandra. Detta uppstår genom påtryckningar mellan institutionerna samt från den kulturella omgivningen, att skapa varandra liknande strukturer (Lecours 2005:12; DiMaggio & Powell 2002:224). Två typer av isomorfism kan sägas vara tillämpbara i studien: *Tvingande isomorfism (coercive isomorphism)* kommer av enskilda organisationers beroendeförhållanden till andra organisationer, vilka kan utöva formella eller informella påtryckningar på de förra. Beroendet kan uppstå genom tillhandahållande av resurser från en organisation till en annan, eller behov av regleringar i den gemensamma omgivningen, i vilken en dominant organisation kan utöva kontroll över andra i syfte att upprätthålla den juridiska strukturen (Powell & DiMaggio 2002:227). Tvingande isomorfism uppstår även genom kulturella förväntningar i samhället i vilket sagda organisationer verkar. Påtryckningarna kan upplevas som tvång, övertalan eller inbjudan till anslutning i samförstånd (Powell & DiMaggio 2002:227-228). En annan typ av isomorfism - *mimetiska processer* - resulterar i konvergens på grundval av osäkerhet eller problem i en organisation, som i sin tur använder en annan organisation som modell för sin fortsatta utveckling. Ofta uppmuntrar detta ”härmande” till innovation i organisationens strävan att efterlikna vad den uppfattar som en framgångsrik eller mer legitim struktur (Powell & DiMaggio 2002:228-229). Legitimitet i sociologisk institutionalism definieras av vad som anses vara lämpligt i varje enskild kontext, vilket innebär att aktörerna tolkar detta i förhållande till såväl det kulturella sammanhanget som egna preferenser, utan att enbart fokusera på om det är det mest effektiva medlet för att uppnå organisationens mål (Hall & Taylor 1996:16). Detta förhållningssätt antyder dock inte nödvändigtvis att aktörer i denna teoretiska modell är befriade från rationellt tänkande; vilka handlingar som uppfattas som rationella bedöms främst utifrån den sociala kontexten. Detta utgör en skillnad mellan sociologisk och rational choice-institutionalism; då den senare framställer aktören som vinstmaximerare med målet att öka sin egen välfärd, framhåller den förra individens eller organisationens strävan efter att definiera och uttrycka sin identitet på lämpligast möjliga vis,

givet det sociala sammanhanget (Hall & Taylor 1996:16). En kuriositet inom den sociologiska institutionalismen är överlappningen mellan institution och kultur, vilket förändrar bilden av formella strukturer inom organisationer som skilda från informella nätverk, symboler och värderingar, vilka formar mänskliga beteendemönster (Hall & Taylor 1996:15). Sociologisk institutionalism har således utvecklat förklaringsmodeller gällande konvergens bland organisationer; dock tenderar forskare inom denna gren att uppleva vissa svårigheter med att förklara *differentieringsorienterade* förändringar, det vill säga varför till synes likartade institutioner utvecklas i olika riktning (divergens) i exempelvis olika länder eller miljöer (Börzel & Risse 2000:8; Lecours 2005:50-51).

2.3 Europeisering

Den process som här förstås som europeisering kan sägas vara EU's "penetration" av nationella politiska system - den oberoende variabeln i denna studie - vilket bland annat inbegriper anpassningsprocesser och politiska enheters beteendemönster. Generellt kan europeisering förstås som ett överförande av institutionella arrangemang, regler, övertygelser eller normer från den europeiska nivån till andra politiska nivåer eller institutioner (Mair 2010). Detta är således ett av isomorfismens ansikten, vilket kan liknas vid en adaptationsprocess som kan sägas ha sin utgångspunkt i det europeiska integrationsprojektet, genom vilket närliggande stater närmar sig varandra i exempelvis ekonomiska och politiska frågor. Europeisering beskrivs dock som en dubbelriktad process, vilken kan ta formen av en *bottom-up* eller en *top-down approach* (Börzel & Risse 2000). Denna studie kommer att anta ett top-down-perspektiv, då ambitionen att undersöka EU's inverkan på den nationella nivån med fördel genomförs i sådan form. Top-down innebär alltså i detta fall att beslut som tas på EU's överstatliga nivå får konsekvenser på den nationella dito (och vice versa ur ett bottom-up-perspektiv) (Börzel & Risse 2002; Lewis 2006:7) Vidare delar många studier uppfattningen att europeisering endast resulterar i nationella förändringar om det är obekvämt eller besvärligt; det bör alltså finnas en grad av "misfit" (dålig passform) mellan europeiska och nationella policybeslut, processer och institutioner. Således ökar pressen på anpassning för medlemsländerna ju sämre kompatibiliteten är mellan den europeiska och nationella nivån

(Börzel & Risse 2000:5) Det är en utgångspunkt även för denna studie, vilken utforskar en ”postkommunistisk” medlemsstat som efter regimens fall, genomfört förändringar i den politiska strukturen i anslutning till den europeiska integrationsprocessen.

2.4 Tidigare forskning

Som antytts ovan är europeisering av nationella partier en relativt ny angelägenhet för statsvetenskapliga forskare (i synnerhet gällande de post-kommunistiska medlemsländerna) (Lewis 2007; 2006:3), vilket innebär att mycket återstår att kartlägga och teoretisera inom området. Vad gäller europeisering i ”gamla” medlemsländer, finns sedan tidigare en uppfattning om vilka politiska områden som påverkas av detta, vilket även har undersökts empiriskt i många olika sammanhang. Ett grundläggande bidrag till europeiseringsforskningen har framställts av Tanja Börzel och Thomas Risse (2000), vilka för ett övertygande resonemang om europeiseringens effekter på nationell nivå. Andra forskare som lämnat viktiga avtryck är Robert Ladrech, Paul Lewis och Peter Mair, vilka har influerat de metodologiska aspekterna av europeisering i synnerhet. Om vi specifikt ser till forskning om de central- och östeuropeiska staterna har Zsolt Enyedi, Anna Grzymala-Busse och Aleks Szczerbiak bland andra bidragit med värdefull information, inte minst i fråga om partipolitik och partiutveckling. Litteraturen anger även ett antal huvudproblem att lösa. Bland annat en brist på teoretiskt förankrade studier, samt vissa metodologiska problem vad gäller möjligheten att urskilja europeiseringseffekten från andra presumtiva inverkanseffekter. Vidare existerar fortfarande luckor i empirin vad gäller europeisering av politiska partier och intresseorganisationer i stort, då tidigare forskning till stor del uppehållit sig vid partier på EU-nivå i samband med val till Europaparlamentet (Ladrech 2009:1; Mair 2009:154). Analyser av europeiseringens effekter på nationella partier och partisystem har därför en relativt kort historia inom den EU-inriktade akademiska forskningen, och har endast nyligen utvecklats till en separat angelägenhet (Ladrech 2009:1). Studier av EU’s inverkan på dess medlemmar ur ett mesoteoretiskt perspektiv har dock växt till att utgöra en betydande del av den moderna forskningen, vilken fortsätter att växa och utvecklas i takt med det europeiska integrationsprojektet.

3. Metod

Denna studie utgår från den statsvetenskapliga forskning som visar att EU-medlemsländernas integration i gemenskapen hittills har lett till förändringar i de nationella partiernas sätt att föra politik på den nationella nivån (Ladrech 2009; Börzel & Risse 2000). Detta förutsätter givetvis att vi talar om EU som ett ”flernivåsystem” (multi level system) mellan vilka stora mängder information kan överföras och därmed påverka varandra i en ömsesidig process, vars dynamik ger upphov till förändringar av olika slag på sagda nivåer (Lewis 2006:7). Den vetenskapliga ansatsen i studien är deduktiv, det vill säga, den utgår från en teoretisk uppfattning om denna process som är menad att stärkas eller avfärdas med grund i analysen. Analysen kommer att genomföras enligt Ladrechs (2009:8) definition av europeisering som *programmatiska förändringar*, det vill säga, att hämta data från partiprogram i syfte att undersöka huruvida konvergens förekommer mellan olika partier, vilket ger studien ett komparativt inslag. I bearbetningen av datan kommer jag att undersöka vilka argument som förekommer och dra mina slutsatser på grundval av en innehållslig idéanalys för att eventuellt kunna identifiera förändringar i de partipolitiska positionerna och därigenom se i vilken grad konvergens (respektive divergens) förekommer (Bergström & Boréus 2005:155-156).

3.1 Studieobjekt

I fråga om vilket fall som skulle tänkas vara relevant för studien, föll valet på Polen då denna stats (och andra postkommunistiska staters) avvikelse från den västeuropeiska politiska utvecklingen under en stor del av 1900-talet gör det intressant ur ett europeiseringsperspektiv (Lewis 2006:7). Partipolitiskt upplever Polen även en viss stabilisering (Lewis 2006:1) och ett flertal partier har uppvisat gemensamma egenskaper med moderna partimodeller efter en mycket turbulent period under 1990-talet (Szczurbiak 1999:247). Frågan är då på vilket sätt den nya rollen som medlemsland har påverkat Polens nationella politiska partier, och hur detta kan säkerställas. De respektive politiska partierna har valts ut på grund av dessas olika ideologiska uppfattningar och de skilda placeringarna på den ideologiska kartan, som nämnts ovan. De har även en betydande väljarbas samt är etablerade politiska partier som förekommit

i ett eller flera nationella parlamentsval, samt ingått i den parlamentariska sammansättningen vid ett eller flera tillfällen (Millard 2010).

3.2 Urvalsmetod

Som urvalsmetod används *idealtyper*, en inte sällan förekommande metod inom idé- och ideologianalys (Bergström & Boréus 2005). Dessa används således i studien för att identifiera partiernas respektive position på den politiska kartan, vilket underlättar i själva struktureringen av analysen, samt för att kunna nå en trovärdig slutsats. För att uppfylla syftet som ställts upp inför denna studie, är det därför nödvändigt att uppmärksamma ideologibaserade klyftor mellan de nationella politiska partierna samt att klassificera dessa med hjälp av förekommande idealtyper. Idealtyperna har i sin tur visat sig passa relativt väl med de politiska förutsättningar som råder i de central- och östeuropeiska staterna. Likväl har dessa sin grund i västeuropeiska partiideal, vilket naturligtvis bör kritiseras på grund av skillnader som uppstått mellan ”Väst- och Östeuropa” i denna fråga. Exempel på detta är den endimensionella struktureringen av västliga politiska partier i en skala från ”höger” till ”vänster”, vilken inte har samma relevans i de post-kommunistiska staterna (Rose & Munro 2009) där ytterligare en dimension med fördel kan användas som komplement i en sådan analys, vilket kommer att förklaras närmare nedan. Den övergripande teoretiska mall vars relevans här ska tillämpas delar upp politiska partier i Central- och Östeuropa i Gal (green/alternative/libertarian) respektive Tan (traditionalism/authority/nationalism). Karaktäristiskt för Gal-partier är att dessa tenderar att prioritera ekonomisk jämlikhet medan Tan-partier framhåller individens ekonomiska frihet (Marks et al. 2006:156-157). Detta räknas till en ekonomisk dimension som även inbegriper välfärden och statens makt att reglera den nationella ekonomin. En annan dimension är baserad på kulturella (icke-ekonomiska) värderingar, som ekologi, livsstil och andra samhällseliga frågor. Denna studie tar dock främst fasta på de partipolitiska skiljelinjerna gällande europeisk integration. Generellt kan det sägas att Gal-partier ställer sig positiva till tanken på europeisk integration och den kosmopolitiska tanken, medan Tan-partier tenderar att vara mer eller mindre nationalistiska och därmed euroskeptiska. Detta har sin grund i socioekonomiska faktorer, då

integrationsivrarna tenderar att vara mer positiva till en fri marknadsmodell och räknas ofta till "vinnarna" i det transformerade ekonomiska systemet. Dessa tenderar att sympatisera med de förstnämnda och "förlorarna" (och EU-skeptikerna) med de senare (Marks et al. 2006:159-160; Enyedi & Lewis 2006:240). Författaren har därmed låtit SLD representera Gal- och PiS Tan-partierna i denna studie, vilket bör ge analysen en viss grad av generaliserbarhet genom de båda partiernas ideologiska avstånd samt storlek (SLD är det största vänsteralternativet och PiS det för närvarande största högerkonservativa partiet). En konvergenstendens dem emellan skulle kunna visa på europeiseringsteorins eventuella slagkraft. De partier som kvalificerar sig bör ha en klar målsättning att komma till makten (nå regeringsställning) och därmed inverka på det nationella politiska livet. Det vill säga, en "plan" eller "strategi", för landets styre, eventuellt planerade förändringar av landets politik i partiets ideologiska riktning (Spirova 2007). På så sätt syftar jag till att eliminera de potentiella studieobjekt vars målsättning eller främsta omsorg berör den regionala nivån, vars väljarbas är liten eller vars situation i nuläget förhindrar partierna från att erhålla en maktposition i det parlamentariska systemet eller nå regeringsställning. Det finns naturligtvis ingen garanti för att den urvalsmetod som här använts är den mest användbara för att visa på sagda europeiseringseffekt. Inte heller kan den säkerställa partiernas stabilitet eller regeringsduglighet i förhållande till dessas tidigare prestationer eller nutida positioner i det politiska systemet. Dock kan den tjäna som verktyg för att ge uttryck åt en (eventuell) tendens i tiden.

3.3 Material

Författaren har valt att använda olika typer av källor för det teoretiska underlaget och den empiriska analysen. Teorin har främst valts på grundval av tidigare forskning i ämnet tillsammans med några övergripande teoretiska begrepp, som europeisering, i syfte att öka både generaliserbarheten och utveckla den teoretiska basen i studien. Den historiska kontexten, i vilken partierna framställs har hämtats från vetenskapligt förankrade böcker och artiklar i ämnet. Bland annat har Aleks Szczerbiaks publikationer – som till stor del behandlar polsk partipolitik under 2000-talet - bidragit till denna uppsats på ett betydelsefullt sätt. Den empiriska analysen i uppsatsen bygger till största delen på de politiska partiernas egna

partiprogram och valmanifest, vilka har hämtats från deras officiella hemsidor på Internet. Dessa kan i sin tur hänvisas till specifika årtal, eller tidsperioder, som analyseras för sig. Syftet med detta har varit att sortera materialet på ett metodologiskt gångbart sätt samt att underlätta analysmomentet och därigenom öka läsbarheten.

3.4 Analysmetod

Hur väl partierna motsvarar den ideologiska modellen ovan, samt hur EU framkommer i politiska partiprogram ska visa om partierna närmat sig varandra i denna fråga eller ej. Genom att jämföra de valda partierna med varandra över en viss tidsperiod skulle den i studien använda metoden kunna visa på ett mönster eller en viss tendens (i detta fall konvergens, alternativt divergens) i partipolitiken, i syfte att relatera detta till europeiseringens effekter. Författaren kommer att göra utdrag ur materialet där partierna uttrycker en åsikt om EU respektive Europa, vilka sedan kommer att sorteras in under ett antal olika rubriker strikt anpassade efter materialets innehåll i två olika analysavsnitt – ett för varje parti. Detta för att strukturera upp materialet och skapa en viss grad av ordning samt underlätta den analytiska processen och göra eventuella förändringar synligare. Olika rubriker kan alltså sägas gälla för olika partier, vilket bör ge en relativt god överblick över respektive partis inställning till EU, såväl generellt som mer nyanserat. Inget material har ratats på grundval att det inte kunnat placeras under någon rubrik.

3.5 Alternativa metoder

Som litteraturen antyder, finns ett flertal olika sätt att angripa Europeisering på. Robert Ladrech (2009) nämner fem olika undersökningsområden som skulle kunna utgöra bevis för europeiseringsprocessen: programmatisk förändring; organisatorisk aktivitet; mönster i partikonkurrensen; relationen mellan partier och regering samt relationer utanför det nationella partisystemet. Ett flertal av dessa utförs med fördel med hjälp av intervjuer med partipolitiker som eventuellt skulle ge en djupare insikt i hur olika nationella partisystem fungerar. Av hänsyn till tid och resurser har endast den programmatiska aspekten av partipolitiken kunnat tas i beaktande, vilket dock kan vara en relativt god indikation på hur

europisering påverkar nationella partier. En ytterligare fördjupning skulle kunna vara en mer omfattande kartläggning av partiernas ideologiska förflyttningar genom att exempelvis kontrollera för fler policy-områden och jämföra dessa med varandra.

En alternativ metodologisk utgångspunkt kunde tänkas vara en *kvantitativ textanalytisk metod* för att studera hur ofta, eller tillsammans med vilka uttryck EU förekommer i partipolitiska manifest, program och så vidare, vilket har varit ett relativt vanligt förekommande angreppssätt i tidigare forskning (Ladrech 2009:8). Detta kan dock med fördel användas i en induktiv studie, eller som datainsamling då det snarare skulle syfta till att sondera terrängen inom ett forskningsområde. Denna uppsats fokuserar främst på att kontrollera för huruvida teorin inom europeiseringsstudier är relevant i sitt antagande att EU drivit fram konvergens bland de nationella partierna i medlemsländerna.

3.6 Validitet och reliabilitet

Operationaliseringen av europeiseringseffekten i denna studie, som programmatiska förändringar, har främst utformats på grundval av att tillgången på denna typ av material varit mycket god samt att EUs penetrering i medlemsländernas partier bör synas i dessa dokument. Vidare bedömer jag det vara en relativt pålitlig källa gällande synbara ideologiska förändringar i partidebatten när EUs ”penetrering” av ett medlemsland ska mätas. I analysen av partiernas program och manifest har jag endast utgått från vad som står skrivet i dem och varit mån om att inte låta eventuella egna uppfattningar eller partiskhet influera arbetet i någon högre grad. Dock kan detta sägas vara ett fåfängt företag då uttolkarens egen förförståelse tenderar att synas genom vilka utdrag som bedöms vara av vikt och därmed vad som presenteras för läsaren samt vilka argument som sedan förs fram i tolkningen. Tolkningen i denna studie sätter fokus på vad avsändaren velat uttrycka med relativt lösa ramar för analysen. Vidare har jag ämnat hålla resultatet relativt öppet och inte endast letat efter spår av en konvergenstendens och samtidigt missa tydliga inslag av divergens, vilka skulle lämnas därhän och eventuellt resultera i vissa reliabilitetsproblem. Ett annat potentiellt problem har varit urvalet av partier på grundval av de idealtyper som presenterats ovan. En risk med detta kan vara tvivel på om dessa verkligen motsvarar de föreställningar de olika partierna

presenterar. Det finns ofta en tendens till förenkling av den verkliga politiska situationen bland dagens central- och östeuropeiska stater, vilket enligt Enyedi och Lewis (2006:239) kan förekomma i och med sagda idealtyper. Dock har den generella nyttan med idealtyperna varit definierandet av partiernas respektive ideologiska position. Detta har varit till hjälp i analysen, i vilken författaren drar paralleller mellan innehållet i programmen och partiernas eventuella agerande på den nationella arenan.

4. EU i partiprogrammen

I detta avsnitt har partiernas åsikter om EU och europeisk integration sammanställts under ett antal rubriker som är utmärkande för i vilka sammanhang dessa ämnen förekommer. Indelningen tenderar således att skilja sig åt något för respektive parti, då synen på EU inte alltid är densamma i SLD som i PiS. Denna åtgärd har även tillkommit i syfte att slippa indela texterna under kompromissartade rubriker tänkta att passa båda partierna, vilket kan resultera i dålig passform. Då EU-medlemskapets inverkan på nationella partier är en gradfråga snarare än ett dikotomiskt förhållande (antingen eller), kan konvergens och divergens som sagt förekomma i olika grad; det intressanta är dock att söka förklara hur graden av konvergens kan kopplas till europeiseringsprocessen.

4.1 Prawo i Sprawiedliwość (PiS)³ 2001-2009

Här följer en förteckning över de mest framträdande punkterna i partiets ståndpunkter i EU-frågan. Sammantaget präglas texterna av en relativt kritisk inställning, parallellt med partiets många anpassningar till EU:s standards under regeringsperioden. I synnerhet framträder dock den grundläggande principen om nationalstatens suveränitet, vilket ställs mot en djupare politisk och ekonomisk integration. PiS kan sägas uppleva en viss grad av anpassningssvårighet i unionen genom den bild av Polen som partiet framställer.

Anpassningspolitik

I detta skede förekommer inte anpassning till EU:s regleringar och standards i programmen i någon högre grad. Dock nämns jordbruket (något PiS generellt anser vara en av Polens viktigaste näringar) som ett område som bör satsas på i syfte att uppfylla den europeiska normen. I anslutning till landets öppnande mot Europa, föreslår partiet även ett ramverk för bästa möjliga utnyttjandet av studier utomlands för polska medborgare. I 2007 års program framkommer anpassningspolitiken tydligare. Här nämner PiS sitt samtycke till unionens

³Bildades 2001 av Jarosław Kaczyński som stöd för Lech Wałęsas presidentvalskampanj. 2002 ingick partiet även i en allians med PO (Medborgarplattformen) i regionalvalet. PiS's politiska och ideologiska hållning kan sägas vara värdekonserverativ med betoning på bevarandet av nationalstatens suveränitet samt en interventionistisk ekonomipolitik. Medlem i europapartigruppen "*European Conservatives and Reformists Group*" (<http://www.pis.org.pl/unit.php?o=partia>; Millard 2010)

kriterier för medlemskap, mål med EUs krav samt ett konvergensprogram. Anpassning har även gjorts genom upprättandet av mekanismer för att bättre kunna hantera och kontrollera EUs finansiella stöd och offentliga finanser. Påtryckningar från unionen har också givit resultat i politiken; långtidskontrakt som förhindrade elmarknadens liberalisering i Polen var tvungna att lösas.

Fördelar med integration

Generellt är stödet för europeisk integration synligt i 2005 års program, i vilket det omnämns som ett stort moderniseringsprojekt som bör utnyttjas. Ett genomgående inslag är de finansiella stödåtgärder som kan komma att tilldelas landet, bland annat genom CAP⁴, vilket omnämns som en möjlighet att utveckla landsbygden. Den polska regeringen har kunnat förhandla sig till en betydande EU-finansiering vilken skall fördelas mellan regional och industriell utveckling samt transport, miljöskydd och innovationsekonomi. PiS vill även satsa på att utveckla svagare och förbisedda regioner genom ett utvecklingsprogram riktat mot de östra delarna av Polen i syfte att föra dem närmare landets centrum och tillåta kommunikation med resten av Europa. EU innebär även en möjlighet till ekonomisk utveckling genom attraherandet av investeringar, parallellt med ett fullt medlemskap i Schengen. Detta upplösande av gränser i samband med Polens integration i EU har även öppnat för nya perspektiv gällande utbildning utomlands. Genom medlemskapet i EU kan Polen dra fördel av ett nära samarbete med grannländerna genom utvecklandet av en åsiktsgemenskap samt drivandet av dessa åsikter i unionens institutioner. Utrikespolitiska kontakter med främst USA möjliggör en starkare position för Polen i unionen samtidigt som unionen öppnar för en större roll för Polen i internationell politik, främst gällande säkerhetspolitik som synes tillhöra några av PiS starkaste profilfrågor. I frågor som berör samtliga EU-medlemmar, det vill säga militär säkerhet och försvar samt energisäkerhet är en högre grad av integration önskvärt. Åren 2011-2012 innebär en stor utmaning för polsk utrikespolitik genom förberedelserna inför det polska EU-ordförandeskapet 2011-2012, vilket enligt PiS erbjuder en unik möjlighet att främja Polen och polsk kultur i Europa och världen.

⁴ Common Agricultural Policy.

Kritik mot integrationsprocessen

2001 begärde PiS en analys av kostnaderna och vinsterna med ett EU-medlemskap, vilket indikerar att partiet vid denna tidpunkt intagit en kritisk position gentemot medlemskap och integration. 2005 var situationen en annan; Polen hade varit medlem sedan ett år tillbaka och PiS kunde åtnjuta ett starkare stöd än något annat parti i parlamentsvalet.⁵ Partiet ter sig dock fortfarande vara ambivalent i frågan vilket kan illustreras genom inställningen till den gemensamma valutan. Ett snabbt införande av euron tros komma att utsätta den polska ekonomin för ett alltför starkt tryck från starka globala marknader, vilket PiS alltså motsätter sig. Den polska ekonomiska situationen tycks också hotad genom harmoniseringen av skatter och sociala medel inom unionen. Vidare önskar PiS se en europeisk gemenskap som inte inkräktar på den nationella suveräniteten hos medlemsstaterna, vilket är ett genomgående tema i samtliga program. Nationalstaten uppfattas som en förutsättning för en fungerande demokrati. Detta hotas i och med EUs konstitutionella fördrag, vilket stärker unionens institutioner och försvagar den polska konstitutionen samt Polen som suverän nation. Ytterligare en faktor är den relativt starka position Polen erhöll i Nice-fördraget som, när det ersätts av ett konstitutionsfördrag, kan reducera dessa fördelar. Därför motsätter sig PiS starkt en överstatlig, eller federalistisk struktur i EU. Ett exempel på attityden till EU och europeisk integration är partiets förordande av unionen som bestående av stater som frivilligt ingår samarbete och ger av sin suveränitet endast om det är till nytta för alla medlemmar. Därför bör även regleringar som idag utförs på EU-nivå i högre grad lämnas åt varje medlemsland att hantera; subsidiaritetsprincipen bör alltså idkas i mycket högre grad. Detta uppnås genom att bevara Europeiska rådets självständighet gentemot andra institutioner (vilket skulle ge EU-medlemmarnas stats- och regeringschefer fortsatt stor tyngd i unionen). PiS vill även öka transparensen i de interna beslutsmekanismerna i EUs institutioner. Samtidigt är PiS bekymrade över de starkaste, folkrikaste och ekonomiskt mäktigaste staternas upplevda dominans i unionen, vilkas intressen inverkar negativt på realiserandet av idén om ett

⁵ Dock visade valresultatet att ungefär hälften av de röstberättigade hade tagit sig till en vallokal och som största parti utgjorde PiS ändå en minoritet i parlamentet (Swiecicki 2007:6).

solidariskt Europa. För PiS innebär detta att EU bör vara en genuin gemenskap av frihet och demokrati med respekt för suveränitet och autonomi för varje stat samt att principen om respektive aktörs suveräna vilja skyddas. Denna princip utesluter att ett eller flera länder påtvingar någon nation i Europa sin vilja. EUs policy har hittills varit dominerad av de ”gamla” medlemsländernas kortsiktiga ekonomiska intressen. Mekanismer bör inrättas i syfte att förhindra att initiativ och investeringar från vissa stater implementeras (såsom den tyska gasledningen i Östersjön). Ett förslag är därför att behålla enhällighetsregeln gällande förändringar i EU-fördragen, vilket försäkrar mot att majoritetens beslut antas. Vad gäller finansieringar från unionen som klassades som en positiv effekt av medlemskapet, uppger PiS även att Polen behöver långt mer än vad som erbjuds landet. Vidare hotas de positiva ekonomiska aspekterna med medlemskapet av en möjlig harmonisering av skatter och sociala medel, vilket skulle inverka skadligt på den polska ekonomin.

Religion

Detta är ännu en profilfråga för PiS och synes vara något av en grundval på vilken en betydande del av partiets EU-kritiska inställning vilar. PiS anser att kristendomens roll som moralformare förnekas eller försvagas i EU genom vissa vänsterliberalers utnyttjande av unionen som ett instrument för Europas avkristning. Partiet vänder sig därför starkt mot att EUs institutioner används för att propagera för ideologisk inblandning gällande etik och moral och förtryck av yttrandefriheten samt det kristna värdesystemet. Unionen får inte under några omständigheter ingripa i frågor som rör offentlig moral, lagen familjen och respekten för den fysiska och moraliska integriteten.

Grannskapspolitik

Utveckling av relationer med Polens östra grannar (bland andra Vitryssland och Ukraina) byggandet av en östlig dimension i EU samt öppnandet för ett fullt medlemskap för dessa är likaledes en viktig fråga för partiet. EU bör aktivt närvara i de östra delarna av dess grannskap och utvidgas till att innefatta dessa så snart som möjligt. Vidare strävar PiS efter att bevara

den nuvarande europeiska policyn gentemot Ryssland, som efter att handelsembargot lyfts kommer att inleda förhandlingar om ett samarbetsavtal med landet.

4.2 Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD)⁶ 2001-2009

SLD synes vara det mest EU-vänliga partiet och uttrycker en vilja att införa ”mer demokrati” i Polen, föra det polska samhället mer i linje med de västliga EU-ländernas samhällsliga strukturer, samt mot djupare europeisk integration. Partiet refererar till sina kopplingar med den europeiska vänsterrörelsen, med vilken SLD strävar efter ett nära samarbete gällande unionens fortsatta utveckling.

Anpassningspolitik

Generellt är SLD mycket positivt inställt till anpassning enligt EUs standards gällande av lagar och rättssystem, utbildning, arbetsmarknaden, socialpolitik, jämställdhetspolitik, natur- och miljöskydd samt hållbar utveckling. Exempel på detta är flera olika ställningstaganden i manifesten i frågor som sexualundervisning i skolorna; billiga och tillgängliga preventivmedel; skydd mot negativa konsekvenser för kvinnor efter att ha återkommit till arbetet efter föräldradighet; skydd för offer mot våld i hemmet och på arbetsplatsen; omfattande tillgång till barnomsorg och dagisplatser; rätt till medvetet moderskap; lika rätt till arbete och karriär för män och kvinnor samt lika lön för lika arbete. Dessa punkter kan sägas vara ett led i SLDs jämställdhetspolicy (”ingen demokrati utan kvinnor”) och viljan att föra Polen mer i linje med de ”gamla” EU-medlemmarna i denna fråga. Det primära målet är även att föra den polska levnadsstandarden i nivå med de mest utvecklade länderna i EU. Mer demokrati efterlyses också parallellt med ett bredare civilsamhälle samt koncept som tolerans och antirasism. Anställningsrättigheter nämns även som fundamentet i mänsklig värdighet och grunden i idén om ett demokratiskt och socialt Europa. Partiet står för inrättande av den sociala marknadsekonomins princip, vilken har utvecklats i de ”gamla” EU-ländernas

⁶SLD kan beskrivas som ett ”tronföljarparti” (successor party) till det upplösta kommunistpartiet genom sin utpräglade vänsterprofil och värdeoliberalism. År 1991 var Aleksander Kwaśniewski delaktig i bildandet av SLD (Demokratiska Vänsteralliansen). Partiet ingick fram till parlamentsvalet 2001 i en allians med andra vänstergrupper. Denna strategi övergavs slutligen på grund av en maktobalans mellan parterna och ett enat parti bildades (Szczerbiak 2001:18-19; Millard 2010:185).

samhällen. Sammantaget ger SLD sitt stöd till EUs mål gällande säkerhet, välfärd och skapande av förutsättningar för varje människa att utvecklas. De säkerhetspolicys som återfinns i Schengen-avtalet i syfte att förbättra relationerna med de östra grannarna bör också följas. SLD profilerar sig som ett vänsteralternativ baserat på europeisk sekulär socialdemokrati (Millard 2010:) och fokus läggs på den moderna europeiska vänsterns värderingar. Med partiets egen formulering: ”Den europeiska vänsterns program är SLDs program”.

Säkerhetspolitik

Ett inslag som även återfinns i stor skala i PiS texter gäller skyddandet av gränserna mot de östra grannarna, det vill säga de länder som inte ingår i EUs anslutningsprocess. SLD föreslår dock införandet av visa i denna region, vilket delvis går överlappar med PiS vilja att integrera dessa stater i unionen med kort varsel. Dock nämns just inte medlemskap i SLDs texter. I linje med PiS stöd för goda euro-atlantiska relationer stöder även SLD att dessa strukturer skulle generera ett starkt och säkert Polen. Vidare är partiet för stärkandet av unionen och en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik samt ett närmare samarbete inom såväl brottsbekämpning som forskning.

Fördelar med integration

SLD anser att Polens plats är i Europa och har generellt en positiv inställning till djupare europeisk integration. Polen tillsammans med EU kan driva den progressiva naturen i globaliseringsprocessen. Medlemskapet ses även som en möjlighet att öka levnadsstandarden i Polen till samma nivå som länderna i EU, vilket nämndes ovan i form av anpassningsincitament. I likhet med PiS behandlar SLD det årliga inflödet av finansiellt stöd från EU, vilket kommer att användas till att utveckla arbetsmarknaden; stödja lika möjligheter och utveckling av individer, sociala grupper och regioner; byggande av moderna industrier; modernisering av polsk agrikultur och den polska landsbygden; utveckling av infrastruktur - i synnerhet vägar och bostadsbyggande. Andra punkter i partimanifesten behandlar polens modernisering och öppnande för EU och världen, skydd för svaga och utanförstående samt

överbryggande av sociala klyftor. SLD vill bygga ett rikt och rättvist Polen med stöd av EU's erfarenhet av sociala och demokratiska traditioner, vilkas realisering kräver en konstitution för Europa. I partiets texter nämns en skillnad mellan högern och SLD vad gäller EU och den polska politiken inom unionen. Inom högern och liberalerna finns ett motstånd mot, och ingen beredskap för samarbete i skapandet av en modern, social union. Endast vänstern vill fördjupa den politiska integrationen i Europa. Den nationella nivån kan därmed sägas utgöra en arena för partiprofilering, även i europafrågan.

Polens och nationalstatens suveränitet

Gällande Europa, måste Polen finna sin plats bland andra medlemsländer och anamma konceptet med ett "Europas Förenta Stater" utan att kompromissa med den egna nationella identiteten. SLD ser således en möjlighet med ett djupare samarbete i syfte att föra den sociala standarden i det polska samhället i linje med den generella europeiska dito utan att rubba "identiteten" (möjligtvis i form av kulturella värden). För PiS är detta snarare en motsättning då polsk politik synes vara en del av den polska identiteten.

Religion

SLDs främsta ståndpunkt i fråga om religion inom EU (och politiska organisationer i allmänhet) är en strikt sekularisering av samhället. Detta är – likt den religiösa dimensionen hos PiS – en profilfråga, vilket båda partier använder i syfte att diskreditera den andre i nationell politik.

4.3 PiS – nationalstatens suveränitet

Generellt kan PiS positiva attityd till den europeiska integrationen sägas ha stärkts i och med dess regeringsställning från 2005, varefter nyttan med EU framhävs i större grad än innan, främst i form av finansieringar som generellt framställs som en möjlighet att utveckla olika samhällsliga områden. PiS synes generellt vara kluvet i förhållande till EU; integrationsprocessens konkreta politiska aspekter skiljs från de ideologiska/filosofiska dito. Europeisk integration är inte av ondo och kan till och med gynna Polen i en global kontext (i

synnerhet gällande säkerhet och i relationerna med de östra grannarna) medan den nationella suveräniteten framhålls som en nödvändig grundprincip i förhållande till unionen. Medlemsstaterna bör alltså erhålla tillräckligt med utrymme för att driva sina egna politiska linjer, vilket skulle ge Polen möjlighet att balansera upp vad PiS ser som en obalans i unionen genom de stora staternas dominans. Som regeringsparti i 2007 års program har PiS dock till viss del tonat ned sina mest kritiska åsikter om EU och nämner ett flertal olika åtgärder som inletts med hjälp av finansiellt stöd från unionen i syfte att utveckla det polska samhället i linje med europeiska normer, vilket skulle kunna tolkas som anpassningspolitik. Således synes SLDs programenliga stöd för anpassning och konvergenspolitik ha tagit konkret form under PiS mandatperiod. Det minskade utrymmet för euroskepticism hos regeringspartier, samt dessas ökade incitament att genomföra anpassningspolitiska åtgärder tycks alltså mer eller mindre kunna observeras i PiS formuleringar.

4.4 SLD – frihet, jämlikhet, broderskap

I SLDs texter framkommer en tydlig iver att uppfylla EUs krav på anpassning för att därmed kunna ansluta sig till unionen med så kort varsel som möjligt, vilket även är ett inslag i PiS texter, dock med en något större dos skepsis i de senare. Detta kan uppfattas som ett logiskt inslag i polsk politik då partierna har behov av att utforma sin respektive agenda och profilera sig gentemot andra politiska alternativ. Europa och EU kan ses som ett verktyg för byggandet av ett ”socialt och solidariskt” samhälle som är tänkt att gå i linje med den europeiska vänsterpolitiken i stort. SLD omhuldar således ett djupare samarbete mellan vänsterpartier inom EU i syfte att driva dessas gemensamma intressen och ge intrycket av en mer eller mindre enad politisk linje. Detta synes vara en effekt av europeisering som påverkar partiet i riktning mot en anpassning av politiken enligt de europartier som representeras i Europaparlamentet. Vidare talar partiet om EU i en global kontext i vilken den polska staten behöver finna sin plats i tätt samarbete med andra stater i eller utanför EU. Nämnas kan även SLD’s vilja att samarbeta och bygga goda relationer till de östliga grannarna, vilket även PiS understryker. Detta kan alltså sägas vara en politisk linje som går igen oavsett politisk tillhörighet och utgör en aspekt av den polska statens internationella säkerhetsintressen, som

genom EU-medlemskapet kan bidra till att utmejsla Polens roll inom unionen. Unionen fungerar även som en grund att bygga något större på, det vill säga, en gemenskap som går bortom nationsgränser i symbios med partiets egna ideologiska strävan mot ett solidariskt och enat Europa, vars medlemsländer bör uppnå en konvergens gällande levnadsstandard och sociala utjämningsystem. EU omnämns oftare i SLDs senare texter (2007 och 2009) än tidigare år, vilket skulle kunna tolkas som en större medvetenhet om hur EU kan användas i den nationella politiska debatten samt i syfte att distansera sig från andra nationella partier och vidare forma den egna identiteten.

4.5 Konvergens eller divergens?

Konvergens i EU-frågan är som beskrivs ovan, i detta fall inte direkt påfallande. Likheter finns, dock främst i de tidigare valmanifesten där SLD påtalar den nationella säkerheten som avhängig relationerna med de östra grannarna. I syfte att bidra med lösningar på säkerhetsproblemen i EU i form av oreglerad invandring och införsel av varor över gränserna mellan Schengen-området och länder som inte ingått detta avtal, uppfattar partierna det egna landet som en ytterst viktig samarbetspartner till unionen. Detta blir mindre påtagligt hos SLD och ökar för att senare hållas på en konstant nivå hos PiS ju senare dokumenten dateras. Detta kan sägas höra samman med behovet av att hitta Polens plats i unionen samt i gemenskapen och samarbetet med de andra medlemsländerna. En viss konvergens, eller enighet partierna emellan kan alltså skönjas i EU-frågan i detta fall, genom nödvändigheten att formulera polens intressen i unionen. SLD framställs i dess texter som ett starkt pro-EU-alternativ vilket kan sägas vara en medveten strategi i syfte att vidga klyftan gentemot PiS och den polska högern generellt. Enyedi (2005) beskriver EU-frågan i anslutning till Europaparlamentsvalet 2004 som en konsensusfråga, då ett positivt utfall gällande anslutningen till unionen stod i fokus. Debatten och spänningarna i frågan som kan skönjas i dagens polska politik kan således sägas vara av senare datum sedan partierna kunnat skapa en större spännvidd av alternativ. Vidare tenderar ett parti i regeringsställning under anslutningsperioden att inta en mer positiv inställning till europeisk integration än vad dess ideologiska tillhörighet skulle antyda, vilket kan sägas vara överförbart på SLD, vars tydligt positiva attityd till EU skiljer

sig åt mot västeuropeiska partier inom samma familj, med dess i övrigt vänsterorienterad ekonomiska politik.

5. EU – ett incitament till konvergens?

Den konvergens som uppstått i partiernas förhållningssätt till EU som organisation, passar med fördel in i en sociologisk institutionalistisk förklaringsmodell och isomorfism som koncept. EU är en betydande organisation med en självpåtagen demokratiserande roll, en dynamik som fortsätter att influera medlemsländerna allteftersom samarbetet fördjupas vilket kan sägas lämna regeringspartierna med mindre spelrum än vad som annars skulle vara fallet även om dessa skulle vara mer eller mindre euroskeptiska (Enyedi & Lewis 2006:233). Europeisering synes på detta sätt kunna urholka den politiska debatten om europafrågan. Vidare kan partierna i studien sägas ha olika incitament att influeras av EU: SLDs förhållningssätt indikerar ett behov av att efterlikna de ”gamla” medlemsstaternas upplevda framgångsrika politiska strukturer och samtidigt uppfattas som legitimt i sin strävan att uppnå samma nivå gällande levnadsstandard och (vad som i SLDs program uppfattas som) demokrati. PiS, vars attityd till unionen visat sig vara mer ambivalent och generellt mer skeptisk än SLDs, har till synes pressats till vissa anpassningsåtgärder inom ett antal policyområden. Om den ovan föreslagna tendensen för regeringspartier med en öppet skeptisk inställning till EU att tona ned denna, skulle det kunna visa på EUs förmåga att generera en viss konvergens i frågan. Bilden är dock långt ifrån ensidig; olika partier med olika traditioner ser Europa och EU på olika sätt, vilket partierna i studien illustrerar. I synnerhet SLD nämner den europeiska vänsterrörelsen, eller det europarti med socialistisk profil som SLD tillhör på EU-nivån. Kopplingarna till europartier kan tänkas minska fragmentering bland nationella partier genom att avskräcka skadlig rivalitet mellan medlemmar, då ledarskapet i dessa organisationer har nödvändiga incitament att utöva påtryckningar på partierna att samarbeta och/eller enas (Vachudova 2008:8). Detta kan tänkas påverka nationella partiers politiska orientering (Enyedi & Lewis 2006:236). I Polen är det främst det socialistiska partiet som är mest ”europeiserat” ur denna synvinkel.

5.1 När och varför förändrades partiernas inställning till EU?

Som nämnts ovan tenderar regeringspartier inför anslutningen att vara mer positiva till unionen än annars, varefter paralleller dras till SLD. Vad som inte nämns, men som här

antagits är att PiS i och med dess ställning som regeringsparti i det nuvarande Polen inte kunnat praktisera sin skepticism i lika hög grad som innan skiftet. En betydande anpassning gällande polska aktörer på den gemensamma marknaden har ägt rum enligt vad som redovisats i programmen. Samtidigt har PiS kritiserat de (som partiet upplever) ökade ekonomiska regleringarna från EU, vilket skulle kunna tolkas som partiprofilering inför valjarna på den nationella arenan snarare än en politik som PiS verkligen har möjlighet att realisera. Då EU som organisation kan sägas sträva efter att upprätthålla den normativa och juridiska struktur som i stort sett emanerar från den, är det möjligt för unionen utöva påtryckningar inom olika policy-områden, vilket har inneburit en viss anpassning å medlemsländernas sida. De post-kommunistiska staterna bör, i detta sammanhang, inte utgöra något undantag. I fråga om europeiseringsgrad kan både konvergens och divergens sägas förekomma; båda partierna är uttalat positiva till EU-medlemskapet och vill se en fortsatt och fördjupad europeisk integration. Dock kan även ett visst behov av partipolitiska klyftor på den nationella arenan spela roll; den nationella politiska situationen kan antas vara av relativt stor betydelse för partierna, vars framgångar främst beror av ”hemmaopinionens” stöd, vilket tenderar att ställa den europeiska politiska nivån i skuggan mellan Europaparlamentsvalen. Möjligtvis kan europeiseringsprocessen därmed tilldelas en mindre betydande roll för polska och andra nationella partiers nationella agenda.

5.2 Metodkritik

Denna studie utgår från EUs inverkan på ett medlemsland, vilket kan sägas utgöra ett ”fall” av 27 möjliga. Detta innebär givetvis inte att alla fall reagerar eller påverkas på samma sätt, vilket jag tagit i beaktande genom att indirekt indela medlemsländerna i ”gamla” respektive ”nya”, samt att förutsättningarna i relationen till unionen inte nödvändigtvis är desamma inom båda dessa grupper (eller inom grupperna). En viktig punkt är dock att ett antal central- och östeuropeiska stater i liknande situationer, som nyligen upplevt förändringar i sina politiska strukturer, kan komma att möta samma problem i förhållande till EU i form av formella och informella kriterier och normer för anslutning. I vilken grad detta har influerat de relativt senkomna nationella partierna i dessa länder kan eventuellt antydast medelst ett fall som

Polen. Hur programmen (och resultatet av databearbetningen) har tolkats kan vara föremål för kritik, genom att detta moment varit beroende av uttolkarens egen förförståelse, vilket ställer författaren inför frågan om huruvida tolkningen är trovärdig eller ej samt om intersubjektiviteten är god. Denna risk kan naturligtvis inte helt och hållet undvikas när en kvalitativ form av textanalys kommer på tal; dock har författaren syftat till att belysa enskilda aspekter av det programmatiska innehållet samt sätta detta i ett institutionalistiskt sammanhang, vilket i sig kan vara en intressant vinkel även om andra tolkningar skulle skilja sig från denna.

5.3 Förslag på vidare forskning

Fortsatt forskning inom detta fält skulle kunna inbegripa mer djupgående studier som behandlar förändringar i det politiska systemet, exempelvis relationen mellan den exekutiva och den lagstiftande makten, förändringar i partistrukturer, partikonkurrens, väljarpreferenser och så vidare. Komparativa studier mellan ”nya” och ”gamla” och mellan ”nya” medlemsstater kan öka generaliserbarheten och utgöra en vindflöjel för eventuella trender och förändringar i europeiseringseffekter över olika delar av Europa. Vidare behövs en fortlöpande forskning då Polen och andra ”postkommunistiska” länder endast varit medlemsstater en relativt kort period, vilket kan ha påverkat utfallet av denna studie.

Källor

Prawo i Sprawiedliwość

PiS om partiet: <http://www.pis.org.pl/unit.php?o=partia>

PiS partiprogram 2005, URL: <http://www.pis.org.pl/dokumenty.php?s=partia&iddoc=22>

PiS partiprogram 2007, URL: <http://www.pis.org.pl/dokumenty.php?s=partia&iddoc=144>

PiS partiprogram 2009, URL: <http://www.pis.org.pl/dokumenty.php?s=partia&iddoc=148>

Sousz Lewicy Demokratycznej

SLD/UP program 2001, URL: http://www.sld.org.pl/program/p-r-m-a-405/program_wyborczy_koalicji_sld_i_up_2001.htm

SLD valmanifest 2005 (Konstytucja Programowa SLD - 2007) URL:
http://www.sld.org.pl/program/p-r-m-a-411/manifest_wyborczy_sld_2005.htm

SLD program 2007, URL: http://www.sld.org.pl/program/konstytucja_programowa_sld_-_2007.htm

SLD valmanifest 2009, URL: http://www.sld.org.pl/program/p-r-m-a-1958/manifest_pes_2009.htm

Litteratur

- Bergström, Göran & Boréus, Kristina 2005 "4. Idé- och ideologianalys" i *Textens mening och makt, Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, upplaga 2:4, Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) Studentlitteratur AB Sverige
- Börzel, Tanja A. & Risse, Thomas 2000 "When Europe Hits Home: Europeanization and Domestic Change" i *European Integration Online Papers* Vol. 4 No. 15
- Enyedi, Zsolt 2005 *Europeanization of Central Eastern European Party Systems*, POLIS Plenary Conference, Workshop 8: Party Systems and European Integration, URL: <http://www.epsnet.org/2005/pps/Enyedi.pdf>
- Grzymala-Busse, Anna & Innes, Abby 2003 "Great Expectations: The EU and Domestic Political Competition in East Central Europe" i *East European Politics and Societies* No. 17; 64-73
- Hall, Peter A. & Taylor, Rosemary C.R. 1996 *Political Science and the Three New Institutionalisms*, MPIFG Discussion Paper, Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung, Köln
- Ladrech, Robert 2009 "Europeanization and political parties" i *Living Reviews in European Governance*, Vol. 4, No. 1
- Lecours, André 2005 "New Institutionalism. Issues and Questions" i *New Institutionalism, theory and analysis*, Lecours, André (red.) University of Toronto Press
- Lewis, Paul G. 2008 "Changes in the party politics of the new EU member states in Central Europe: patterns of Europeanization and democratization" i *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 10:2, 151 – 165
- Lewis, Paul G. 2007 "The European Union and Party Politics in Central Europe", *allacademicresearch*, URL: http://www.allacademic.com/meta/p_mla_apa_research_citation/1/7/9/9/pages179992/p179992-20.php
- Lewis, Paul G. 2006, "The EU and Party Politics in Central and Eastern Europe: Questions and Issues" i *The European Union and Party Politics in Central and Eastern Europe*, Lewis, Paul G. & Mansfeldová, Zdenka (red.) Palgrave MacMillan, New York

- Mair, Peter 2009 "12. Political Parties and Party Systems" i *Europeanization, new research agendas*, Graziano, Paolo & Vink, Maarten P. (red.) Palgrave MacMillan, New York
- March, James G. & Olsen, Johan P. 1984 "The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life" i *The American Political Science Review*, Vol. 78, No. 3, pp. 734-749
- Marks, Gary, Hooghe, Liesbet, Nelson, Moira, Edwards, Erica 2006 "Party Competition and European Integration in the East and West: Different Structure, Same Causality" i *Comparative Political Studies*, Vol. 39, 155
- Millard, Frances 2010 *Democratic elections in Poland, 1991 – 2007*
Routledge, New York
- Rosamond, Ben 2007, "New Theories of European Integration" i *European Union Politics*, Cini, Michelle & Pérez-Solórzano Borragán (red.), Nieves, Oxford University Press, New York
- Rosamond, Ben 2010, "New Theories of European Integration" i *European Union Politics*, Cini, Michelle & Pérez-Solórzano Borragán, Nieves (red.), Oxford University Press, New York
- Rose, Richard & Munro, Neil 2009 *parties and elections in new european democracies*, ECPR Press
- Spirova, Maria 2007 *Political Parties in Post-Communist Societies, Formation, Persistence, and Change*, Palgrave MacMillan, New York
- Swiecicki, Jakub 2007, *Världspolitikens Dagsfrågor; Polen, I tvillingarnas tecken*, Utrikespolitiska Institutet, Stockholm
- Szczerbiak, Aleks 2001 *Poles Together? Emergence and Development of Political Parties in Post-communist Poland*, Central European University Press, Budapest
- Szczerbiak, Aleks 1999 "Testing Party Models in East-Central Europe – Local Party Organization in Postcommunist Poland" i *Party Politics*, Vol. 5, No. 4, 525-537
- Vachudova, Milada A. 2008, "Tempered by the EU? Political parties and party systems before and after accession" i *Journal of European Public Policy*, Vol. 15, 861 - 879

Kandidatuppsats VT 2010-05-27
Statsvetenskap C
Maria Thunberg
861029-1505
Södertörns högskola